

פסיכולוג מנתח את הפרות החוק של דיין

התעלומה העיקרית המרחפת מעל עסקי העתיקות של משה דיין, והמטרידה גם את מעריציו המושבעים, היא השאלה: מדוע הוא עושה זאת? שכן, אפילו לחסידיו של דיין ברור שהוא יודע כי הוא עובר בכך על החוק. מה דוחף אותו לעיסוקים בלתי חוקיים אלה הפוגעים בתמיכה: האם זאת תאוות בצע? האם זה הרצון להוכיח שהוא מעל לחוק? האם זאת תאוה אינטלקטואלית, או שמא אין זה אלא גילוי נוסף של הנון־קונפורמיזם שלו?

לפסיכולוגים קל יותר לתת תשובה לשאלות אלה. הסביר אחד מהם את הרקע הפסיכולוגי לתופעת שוד העתיקות של משה דיין:

יש הסבר פשוט וחד משמעי לתופעה, גם אם אין מתייחסים לאיפיון האדם עצמו. הסבר זה קשור במושג אותו מייצג בפסיכולוגיה המודרנית פסיכיאטר ידוע, סוליבאן. זהו המושג של "האני הרע".

"האני הרע" מצוי אצל אישיות סכיזואידית, והוא מעין טכניקה מסוימת, שבה משתמשת אותה אישיות כדי להתגבר על נוקשות פנימית מסוימת הקשורה במערכת ערכית נוקשה ובלתי מבוגרת.

לכל אדם יש מערכת ערכים משלו, שבפסיכולוגיה הפרוידיאית נקראת בשם "האני העליון". מערכת זו היא המכתיבה את התנהגותו של האדם בכל שטחי הפעילות שלו. היא שמורה לו מה טוב ומה רע, מה יפה ומה מכוער, מה מותר ומה אסור.

מדוע

בנוסף לכל אלה מציבה מערכת זו ל"אני" כל מיני דרישות נוספות: להיות מוצלח יותר מאחרים! להצטיין יותר, להתבלט יותר!

ככל ש"האני העליון" יותר נוקשה, כך גדולות הדרישות שהוא מציב בפני "האני". אדם עם "אני עליון" נוקשה ובעל נטיה מובהקת לציון, לא יצויר אם לא יוכל להיות צייר לפחות ברמה של פיקאסו. מכאן, ש"אני עליון" נוקשה, בלתי גמיש ובלתי מתפשר, אינו מאפשר כמעט כל יצירותיו ומגביל את הפעילות הפרודוקטיבית של בעליו, כיוון שהוא מתייחס רק לרצוי ולא למצוי.

כיוון שאדם לא יכול לעמוד בלחצים אלה של "האני העליון", להיות מושלם ומצטיין בכל השטחים, הוא חייב להתפשר כדי שיוכל לבטא את עצמו בכל אחד משטחי החיים.

כאשר יש "אני עליון" נוקשה קשה להתפשר. אחת הטכניקות הפסיכולוגיות של הסרת הלחץ של "האני העליון" מעל "האני", היא חיפוש דרך להפטר ממנו. זאת ניתן לעשות בטכניקה התת־הכרתית של "האני הרע". זוהי התופעה שסוליבאן מדבר עליה.

רונה, מתוארת סצינה נוספת, בלתי ידועה, מפרשת שוד העתיקות באזור ב־1965. כתב טבת: "דיין הוזמן למיטרה ב־עקבות תלונה שהוגשה נגדו על כך שה"פיר ללא רשות. דיין הודיע מצידו כי הוא מוכן לבטל את חסינותו הפרלמנטרית, כדי להחקר ואף לעמוד למישפט. ואכן, 25 בינואר גבתה ממנו המיטרה עדות. אלא שבמקום מישפט נעשה מעין הסדר בינו לבין אגף העתיקות. יגאל ידין... כפרוססור וראש החוג לארכיאולוגיה ב־אוניברסיטה העברית בירושלים, כינה את ה"ר בירן ואת ה"ר יבין שעמדו בראש אגף העתיקות בשם "פושעים" וכאשר הסבירו לו מבוכלם, בהיות דיין שר, מצ־בא קדש ועתה חבר־כנסת, הוסיף ואמר: "אתם הפושעים, לא הוא. אם אתם גוֹת־נים לו להפוך, מה יגיד כל דג רק?" היום הצטרף יגאל ידין אל אלה שבגלל התעלמותם מהפרת החוק של דיין כינה אותם "פושעים".

אגב, טבת שהוא דיינסט מושבע, לא הסתיר בביוגרפיה שלו צד אפל זה ב־אישיותו של דיין. כתב טבת בין השאר: "...מכאן ואילך היו חפירת העתיקות, חשיפתן, הדבקתן ושיקומן לעיסוק מר־כיו בחייו, לתאוה שאינה יודעת שבעה, ליצור שאין לו סיפוק ומעצור. כך עבר על איסור מפורש בחוק העתיקות. בהז־מנות אחת אמר, כי אם תהיה לו חברי־רה לחפור עתיקות מחצית אחת של חייו ולהחשב בכלל מחציתם השניה, או לא לחפור כלל ולהשאיר ב־חורין, היה בותר באפשרות הראשונה... מפר החוק היה לחלק מדיוקן, מעין גוף קודר ומפחד, שהרתיע חוגים מסוימים מפני מנהיגותו הטבעית".

תחנת חליפין

אינדיאנית

במקום אחר בביוגרפיה של דיין, מספר טבת מה עשה דיין בתל על־ימנותאר בעזה, אחרי כיבושה בעת מיבצע קדש: "לאחר שדן בענייני המימשל, עלה דיין על המונטאר — תל מוארך ששימש מאז ומתמיד נקודת מפגש לכיבוש העיר עזה. הוא גילה עניין בביצורים המצריים, ונוהר שלא לעלות על מוקשים שסרם פורקו, אבל לאמיתו של דבר, בחנה עינו את חתכי הקרקע שבחפירות המצריות. ואכן, עד מהרה החל לחפור וחשף קבר כנעני, ובו כד צלחתי שניתנו כמנחה למת. את הכד הלא מנוקה לקח עמו כדי לשקמו בביתו."

רצועת עזה וחצי האי סיני, כאוצר עתיקות העסיקו אותו עד ליום האחרון של הנסיגה. הוא ערך סיורים נרחבים ב־אתרי העתיקות, חפר אחריהן במו ידיו, רכש מכספו וקיבל מתנות... הוא פיתח שרות חליפין מהיר ויעיל עם הברואים החוגגים בסביבות שייך זוויד... תחילה היה בא בעצמו כל יום ו' למקום המפגש שקבע, שנעשה למעין תחנת חליפין אינדיאנית, משלם לברואים במעט כסף ו־ז־הרבה קפה ותה, ומקבל בתמורה כדים ומטבעות שמצאו. אחר־כך היה שולח את ראש־לשכתו למקום המפגש ולבסוף היה נהגו נוסע בגפו למקום המפגש ועושה את החליפין."

הנה כי כן: עדויות כתובות ומפור־שות לא חסרות לגבי שוד העתיקות של דיין. אבל מיטרת ישראל, אינה יודעת כנראה לקרוא.

תבליט עגל

בחומה

א רק כמיבצע קדש נהג דיין ל־העסיק אנשי צבא בעסקי העתיקות הפוליטיים שלו. לאחרונה נזכרו בסיפור מסמך שיער.

באחד מסיווריו של דיין כשר־הביטחון בלוחית חבורת קצינים, גילה דיין באתר עתיקות פסל כבד של אלת הירח. בפקוד־דחו נאלצו ארבעה קצינים בכירים בדר־גות של אלו־י־מישנה להיות הסבלים שלו, ולסחוב את אלת הירח על גבי אלונקה אל המסוק שהעביר אותה לחצרו של דיין. אלת הירח ניצבה זמן רב בחצר דיין לפני שהועברה למקום אחר, בלתי ידוע.

אפילו הארץ, שהצניע עד כה את עסקי העתיקות של דיין ונמנע מלהגיב על חפ־רות החוק של שר־הביטחון, נאלץ ה־שבוע לפרסם כתבה של כתבו בגליל ה־

זוהי הכרזה של "האני" על עצמו כ"לא טוב", לא במילים אלא במעשים.

רוב האנשים היושבים בבתי־כלא הם בעלי מערכת ערכית נוקשה מאוד, וניסויים פסיכולוגיים הוכיחו זאת, שהמעשים הבלתי חוקיים שלהם היו מעין ניסיון "להתגרש" ממערכת זו, ולהשתחרר מהלחצים שמערכת זו הפעילה על "האני" שלהם.

תופעה נוספת שמאפיינת אישיות סכיזואידית כזו היא חרדת עזיבה אינפנטילית גבוהה מאוד, המונעת מהם כל אפשרות ליצור קשר אמיתי עם אחרים, דווקא מתוך פחד שברגע שיוצור קשר ממשי הם עלולים לאבד אותו ואז לא יוכלו לעמוד בכאב של האבדו. הבעיה של דיין היא הבעיה של חוסר היכולת ליצור קשר משמעותי ואמיתי עם החיים, כיוון שקשר זה עלול להכאיב לו. הוא תמיד יפחד מאיבודן קשר כזה, ולכן לא יצור אותו.

בצורת העיסוק של דיין בארכיאולוגיה ניתן להבחין בשני

הוא עושה זאת?

תוים אלה המאפיינים את אישיותו: התחמקות מקשרים עכשוויים חזקים העלולים להכאיב לו, ובריתו קלאסית מההתערבות בחיים בצורה המבליטה את "האני הרע" ומשחררת אותו מהלחצים הנפשיים הכבדים של מערכת הערכים הנוקשה שלו.

עיסוק בארכיאולוגיה, כמו עיסוק בשפות מתות או בכתבים עתיקים, הוא אובססיה עיסוקית לגבי אנשים הסולדים מהתערבות בחייו היומ־יום. אלה המפחדים מהעכשיו, שקשה להם להבטיח קשרים משמעותיים בתוך העכשיו ולכן הם מחפשים לעצמם עיסוק וקשרים אל העבר, שכלל שהוא רחוק יותר, כך ייטב.

תעסוקתו של דיין בארכיאולוגיה מוציאה אותו מחוץ לסכנה של האינטימיות שבחיים, היא נותנת לו סוג של שווי משקל ומאפשרת לו לחיות ללא קושי — למרות הבעיות הנפשיות הקשות המעיקות עליו. העובדה שהתעסקות זו קשורה באלמנטים של הפרת חוק, יוצרת אצלו את "האני הרע" בצורה המאפשרת לו לרכך את המערכת הערכית הנוקשה שלו ולהתבלט כמי שאינו מוגדר ואינו מסתגל.

ביסודו של דבר הבעיה של דיין היא בעיה פסיכולוגית והפתרון שלה יכול להיות רק תרפואתי — ולא משפטי.

בא מר תפילינסקי לקחת את המימצאים, לא נמצא שם התבליט ואכנים מעניינות אחרות. מר אריאל מציין כי שנתיים ל־אחר מכן נודע לו מפי עובד אגף העתי־קות, שתבליט העגל נמצא בביתו של מר דיין.

מר אריאל מציין, כי שבוע או שבועיים אחרי הסיור בעיר סומסום בדרכו לגולן, פגש שוב את מר תפילינסקי, מר שמריה גוסמן ועוד ארכיאולוגים, שהיו בדרך ל־חושניה, כדי לבדוק את האוסף הארכי־אולוגי במקום. לדברי מר אריאל אישר מפקד, שאבנים אלה סומנו על־ידי מר דיין, כדי לאסוף אותן מחורבות שונות, לשם העברתן לביתו של מר דיין. מר אריאל טוען, כי בשתי הודמנויות שונות העלה בפני מנהל אגף העתיקות, ד"ר אברהם בירן, את הבעיה של הוצאת מימ־צאים ארכיאולוגיים מהגולן על־ידי מר דיין, ולסענתו ד"ר בירן התעלם מהשא־לות, כפי שעשה זאת בעבר, כאשר הו־עלו פרשיות דומות על־ידי נאמני אגף העתיקות בכינוסיהם השנתיים.

מערבי, יהודה אריאל, שהיה עד להפרות חוק של משה דיין, העובדות שהועלו ב־כתבתו של אריאל, שימשו נושא לשאל־ות שהגיש השבוע ח"כ אורי אבנרי, ושנועדו להבטיח שפרשת העתיקות של דיין לא תושקע ולא תורד מסדר היום.

וזה נוסח השאלות:

אז: שר החינוך והתרבות

הארץ של יום 28.12.71 מביא את כת־בתו של סופר העיתון מר יהודה אריאל.

מר אריאל מוסר, כי בסוף חודש ספ־טמבר 1967 יצא יחד עם מפקח העתיקות מר נתנאל תפילינסקי, ובליווי של סרן דודו מהמימשל הצבאי בקוניטרה, לעין סומסום, שם ראה מפקח העתיקות אבנים או משקוף עם ראש אריה, הנמצא כיום במוזיאון בקוניטרה, והרבה מימצאים נר־ספים, בין היתר נתגלה בחצר תבליט אבן של עגל בתוך חומת מחסן.

לדברי העיתונאי, כעבור שבוע, כאשר

עוד מוסר העיתונאי, כי בשנת 1959/8 הגיעה יחידה צבאית (גולני) לאתר עתי־קות מול תל אליבירה שליד קיבוץ יס־עור, לשם תרגיל התהפרות. חובבי עתי־קות מיסעור ביקשו להימנע מלבצע את התרגיל באתר, אך לא נענו.

מר אריאל מציין, כי כעבור יום או יו־מיים הופיע במקום מר דיין לשם עריכת חפירה נוספת והוצאת מימצאים מהמקום. פנייתו של ארכיאולוג המחוז, מר משה פראונוניץ, לפיקוד הצפון, להחזיר את ה־מימצאים, הושבה ריקם.

הנני מבקש דעת:

- (1) האם הטענות הנ"ל נבדקו?
- (2) אם נבדקו — מה העלתה הבדיקה? אם נמצא כי הטענות אינן נכונות, מה אינו נכון מתוכן?
- (3) אם נמצא כי עיקרן של הטענות נכונות — האם ננקטו צעדים כל־שהם על־ידי משרד החינוך, ואם כן — מה?